

ศิลปวัฒนธรรม

ART & CULTURE MAGAZINE

ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๓

จอมพล สฤษดิ์ กับโหราศาสตร์ และประวัติศาสตร์การเมืองไทย

พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช
พุทธศักราช ๒๕๐๘

๓๓๓ ปี แห่งการกลับมา “ท่าปาเรต”
ของโกษาปาน

“ทางรถไฟสายมรณะ”
ญี่ปุ่นสร้าง - ฝรั่งเศส - ไทยซื้อ

เปรียบเทียบ ไทย-ญี่ปุ่น
ก่อนร่วมวงไพบูลย์

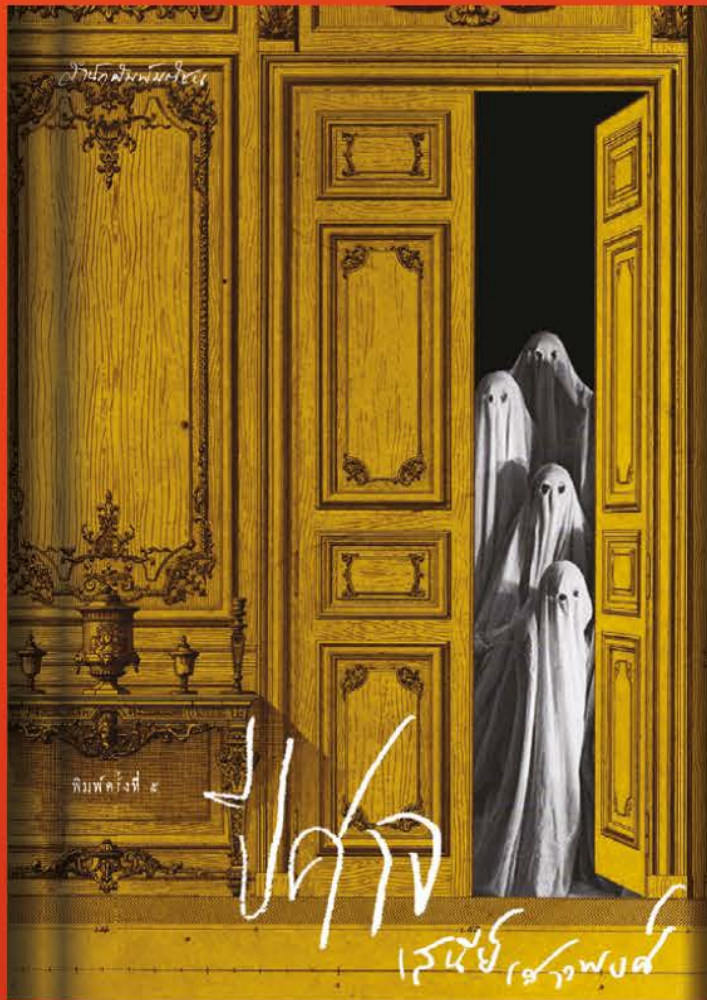
ART & CULTURE

silapa@matichon.co.th

ปลายปี / ชรรค์ชัย บุนปาน	๘
จอมพล สฤษดิ์ โหราศาสตร์ และประวัติศาสตร์การเมืองไทย /	๘๔
อิทธิเดช พระเพ็ชร	
ชวนศึกษาพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช	๑๐๐
พุทธศักราช ๒๕๐๘ / กริช ภูงู๋ยามา	
ใครเป็นเจ้าของ “ทางรถไฟสายมรณะ”?	๑๒๐
ญี่ปุ่นสร้าง ฝรั่งเศสขาย ไทยซื้อ! / ไกรฤกษ์ นานา	
ลัทธิ : จากอดีตถึงปัจจุบัน (๔)	๑๔๒
ความสนุกและเสน่ห์ของลัทธิแบบเก่า / ถาวร สิกขโกศล	
สโมสรศิลปวัฒนธรรม	
๓๓๓ ปี แห่งการกลับมา “ท่าปาเรต” ของโกษาปาน / ชีรพงศ์ เรืองขำ	๑๒
โลกาภิวัตน์ใหม่ / เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	๒๕
จดจากหอสมุดดำรงราชานุภาพ / เอนก นาวิกมูล	๒๖
ปริศนาภูผาที่ / พลเอก บัญชร ชวาลศิลป์	๔๖
เปรียบเทียบ ไทย-ญี่ปุ่น ก่อนร่วมวงไฟบุลย์ / มนต์ชัย ราบรินทร์วิสุข	๕๖
ลมหนาว ลัมเหนือ / พานิชย์ ยศปัญญา	๖๒
สาธิตแบบไหน อยู่ใน “แกงจืดสาธิต” / กฤษ เหลือลมัย	๗๐
ขนมจีนน้ำพริก มอญ ปากเกร็ด / ชุนทองกะลาเปี้ยก	๗๗
เพลงน้ำใจ น้ำค้าง / บุรพา อารัมภีร์	๗๘
ที่ “ทับผ่านทาง” (๓) : ฝันและจริง / พนม นันทพฤษ	๘๑

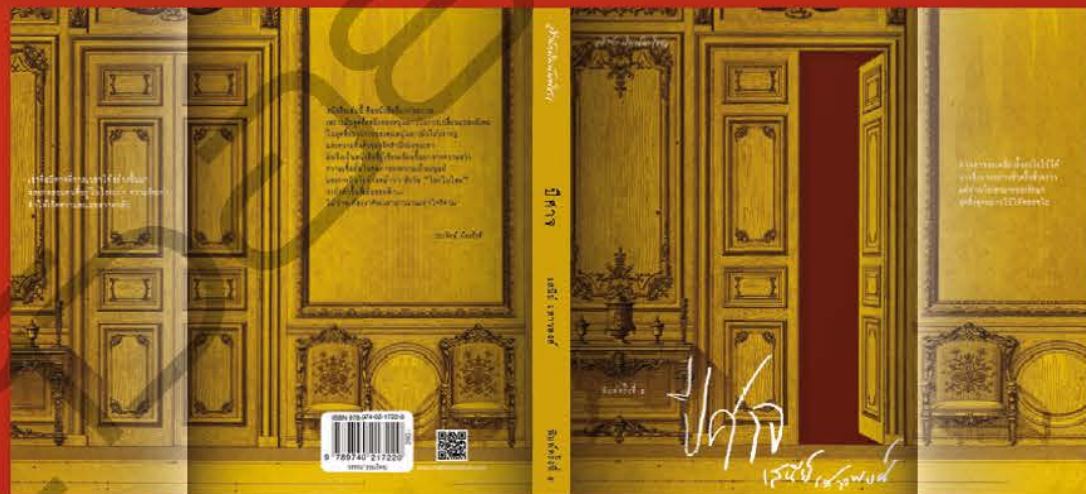
ปีศาจ

เรณีย์ เสงี่ยมพงศ์

380.-

BOOK COVER

BOOK JACKET

“ผมเป็นปีศาจที่กาลเวลาได้สร้างขึ้นมา หลอกหลอนคนที่อยู่ในโลกเก่า ความคิดเก่า ทำให้เกิดความละเมอหวาดกลัวและไม่มีอะไรที่จะเป็นเครื่องปลอบใจท่านเหล่านี้ได้ เท่ากับไม่มีอะไรหยุดยั้งความรุดหน้าของกาลเวลา ที่จะสร้างปีศาจเหล่านี้ให้มากขึ้นทุกที...”

- สาย สีมา

สำนักพิมพ์มิชชัน ขอเสนอ “ปีศาจ” อมตะนิยายของสามัญชน พิเศษ! คำนำสำนักพิมพ์โดย สุพจน์ แจ่มเร็ว คำนำเสนอโดย ผศ.ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ ออกแบบปกโดย นักรบ มุลมานัส / หนังสือปกแข็งสันโค้ง สวมแจ็กเก็ต ครอบแก้วใส

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

QR CODE
#matchonbook

‘สโมสรศิลปวัฒนธรรมเสวนา’ เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563 ณ ห้องโถงมติชนอคาเดมี ยังคงเกาะติดสถานการณ์เข้มข้นของการเมืองไทยด้วยเรื่องราวประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในยุคอดีต ครั้งนี้ย้อนรำลึกไปไกลถึงปีพุทธศักราช 2455 หรือรัตนโกสินทรศก 130 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

สองวิทยากรรับเชิญที่มาขึ้นเวทีพูดคุยเรื่องของ ‘กบฏ ร.ศ. 130’ คณะทหารหนุ่มกับแนวทาง ‘ประชาธิปไตย’ ในสยาม ล้วนเป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์การเมืองไทย มีทั้งผลงานหนังสือให้ติดตามอ่าน ท่านแรกก็คือ ผศ. ดร. ณัฐพล ใจจริง อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มรภ.สวนสุนันทา และ ผศ. ศรีบุญ เทพสงเคราะห์ จากภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กฏประวัติศาสตร์ทั้งสองท่านเล่าย้อนไปตั้งแต่เหตุที่มาและปัจจัยในการคิดก่อการกบฏ จากจุดเริ่มต้นการล่มสลายของราชวงศ์สุดท้ายที่ปกครองจีนสู่การปฏิวัติซินไฮ่ จนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนเกิดเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยแนวคิดการปฏิวัติของมังกรสร้างชาตินอกจากมีผลไปยังทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศญี่ปุ่นที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หรือประเทศโปรตุเกสที่มีการล้มระบบกษัตริย์ ก็ยังส่งผ่านมาถึงประเทศไทย โดยมีกลุ่มทหารคณะ ร.ศ. 130 เป็นกลุ่มแรกๆ ที่คิดก่อการปลดแอกออกจากระบบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุคนั้น

เป็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มทหารคณะนี้ไม่ได้เป็นผู้รับใช้ใกล้ชิดรัชกาลที่ 6 เหมือนกับกองเสือป่าที่พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้น จึงทำให้ถูกผลักออกจากแกนกลางอำนาจโดยปริยาย ซ้ำยังเกิดความขัดแย้งระหว่างทหารกับกองเสือป่าที่

‘กบฏ ร.ศ. 130’ คณะทหารหนุ่มกับแนวทาง ‘ประชาธิปไตย’ ในสยาม

ผศ.ดร.ณัฐพล ใจจริง

ผศ.ศรีบุญ เทพสงเคราะห์

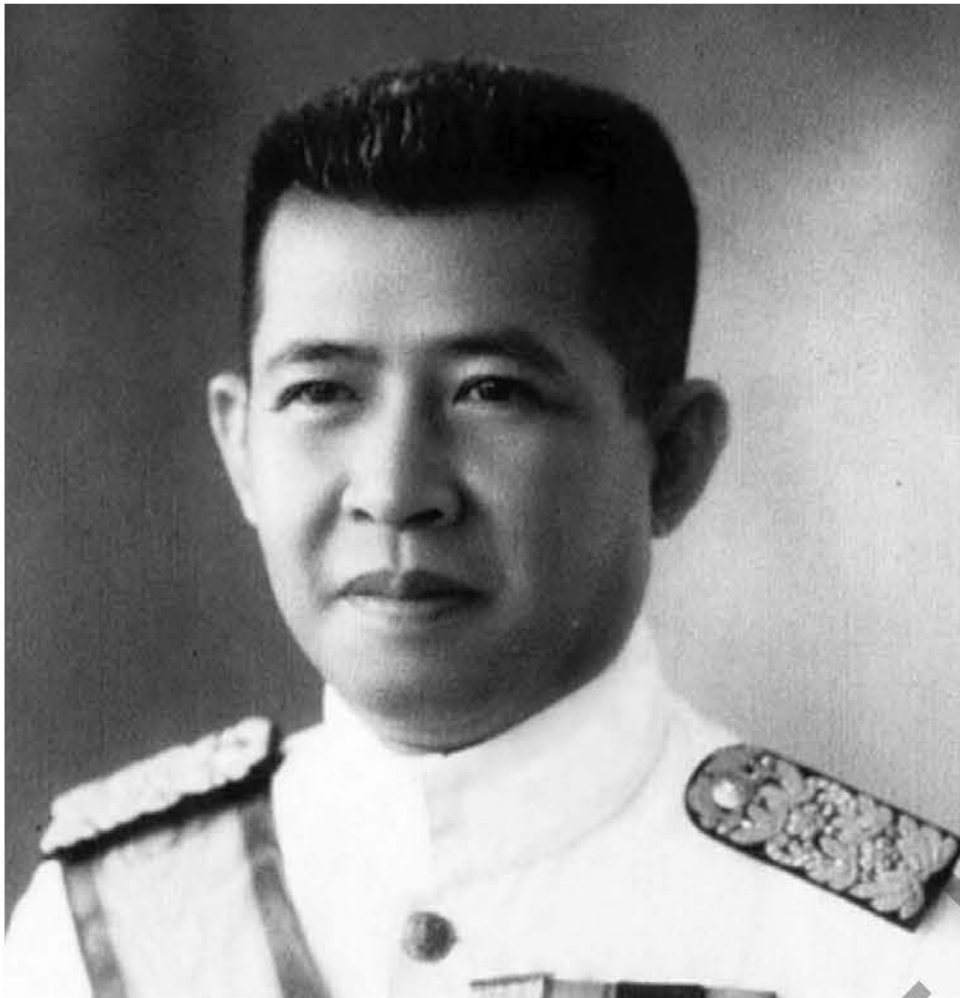
สำคัญไปกว่านั้น กลุ่มนายทหารรักความก้าวหน้า ยังมุ่งมั่นให้ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นอารยะในรูปแบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย โดยการที่จะทำเช่นนั้นได้จำเป็นจะต้องลงมือปฏิวัติ

สำหรับรูปแบบการปกครองใหม่ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้น ได้มีการระดมความคิดเห็นในคณะผู้ก่อการบ้างก็ไม่ต้องขอให้มีการเปลี่ยนแปลงไปไกล ขณะที่บางท่านสนับสนุนการปฏิวัติแบบถอนจากถอนโคนให้เหมือนกับจีน เนื่องจากประเทศมีฐานะและสภาพไม่ต่างจากกัน เป็นความคิดเห็นที่มีหลากหลายจากครั้งแรกที่ส่วนใหญ่คิดเห็นตรงกันว่า สมควรเลือกเปลี่ยนแปลงในแบบ Republic ระหว่างนั้นก็มีการเปิดรับสมาชิกเข้ามาร่วมคณะผู้ก่อการมากขึ้น ท้ายที่สุดความคิดเห็นส่วนใหญ่ตกลงปลงใจไปในแบบ Limited Monarchy

แม้ความมุ่งมั่นตั้งใจอันแรงกล้าที่ต้องการให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าอย่างอารยประเทศจะไม่ใช่ผลสำเร็จดังที่พวกเรารับรู้จากหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ แต่ ‘กลุ่มทหารคณะ ร.ศ. 130’ ก็ถือเป็นบทเรียนสำคัญในการคิดวางแผนทำงานใหญ่ของ ‘คณะราษฎร’ พ.ศ. 2475 จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ

นายปรีดี พนมยงค์

“ผู้ที่เป็นพลังใหม่แท้จริงจะต้องไม่ดูหมิ่นคนธรรมดาสามัญว่าไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงระบบสมบูรณาฯ เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย ๖๐ ปีกว่ามาแล้ว เคยได้ยินได้อ่านและได้พบคนธรรมดาสามัญที่มีอายุชราแล้ว ๒ คน ...คนหนึ่งคือ ‘เทียนวรรณ’ ซึ่งมีฉายาว่า ‘วรรณโก’ ท่านผู้นี้มีคติประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหมวดขาวแล้ว ประมาณว่าขณะนั้นมีอายุเกือบ ๗๐ ปี ...ท่านผู้นี้เคยติดคุกเพราะเขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบสมบูรณาฯ ท่านเห็นว่าท่านไม่ผิดกฎหมาย

กรณีของท่านจึงเข้าลักษณะมีคำพิงเพยโบราณว่า ‘กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้’ ซึ่งแสดงถึงการเล่นพวกของตุลาการสมัยโบราณ แต่ท่านเทียนวรรณที่ถูกติดคุกได้กล่าววลีเต็มอีกรวมเป็นดังนี้ ‘กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้ กฎหมายก็ยังไม่สู้กดขี่ไม่ได้ กดขี่ก็ยังสู้เจ้าหักคอกไม่ได้’ นี่แสดงถึงทรรศนะที่ท่านเทียนวรรณมีต่อระบบสมบูรณาฯ ชนรุ่นใหมหลายคนในสยามสมัยนั้นที่ได้อ่านและสนทนากับท่านเทียนวรรณยังพอจำกันได้ถึงวลีของท่านดังกล่าวนี้...”

นายปรีดี พนมยงค์

“บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย”

ฉบับปฐมฤกษ์ พฤศจิกายน ๒๕๒๒
ลำดับที่ ๔๙๔ ปีที่ ๔๒
ฉบับที่ ๒ เดือนธันวาคม ๒๕๖๓
สำนักงาน : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๙๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๐๖
โทรสาร ๐ ๒๕๙๔ ๓๑๖๒
e-mail Address : silapa@matichon.co.th

ประธานกรรมการ **ขรรค์ชัย บุนปาน**
รองประธานกรรมการ **สมหมาย ปาริจฉัตต์, ฐาภุร บุนปาน**
กรรมการผู้จัดการ **ปานบัว บุนปาน**

คณะที่ปรึกษาทางวิชาการ
ศ. (พิเศษ) ศรีศักร วัลลิโภดม,
ศ. ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศ. (พิเศษ) ดร. ชาลววิทย์ เกษตรศิริ,
รศ. ฉลอง สุนทรวาลิชย์, ศ. ดร. เกษียร เตชะพีระ,
ศ. ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, ผศ. ถาวร ลิกขโกศล

บรรณาธิการสำนักศิลปวัฒนธรรม **เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์**
บรรณาธิการ และผู้พิมพ์, ผู้โฆษณา **สุพจน์ แจ้งเร็ว**
บรรณาธิการบริหาร **สุลักษณ์ บุนปาน**

สำนักบรรณาธิการ
ชนันรัตน์ ศักดิ์สิงห์, ปารดา นุ่มน้อย, วิภา จิรภาไพศาล,
พัทนลิน อินทรหอม, มิตร บุญธรรม, รัชชัย ยอดพิชัย,
สันติ ตีรอด, ณัฐภิเชษฐ์ ฝึกฝน

ผู้จัดการฝ่ายโฆษณา **รัฐศักดิ์ เย็นสบาย**
ฝ่ายโฆษณา **นิรันดร์ วัฒนพงศ์พันธ์, รชภากร อัครพรภาคิน,**
ปรมา บุญโปร่ง, ธณัษณา ภาไทสงค์
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๙๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๑๖๔๒, ๑๖๖๙
จัดจำหน่ายโดย **บริษัทงานตี จำกัด**
๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๙๐ ๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๒-๕๓
โทรสาร ๐ ๒๕๙๑ ๙๐๑๒

ผู้จัดการฝ่ายจัดจำหน่าย **เอมอร ส่องสว่าง**
ฝ่ายสมาชิก **สกวเดือน เปี่ยมมณี**
ควบคุมการผลิต **ประยงค์ คงเมือง**
แยกสี-เพลท **กองงานเตรียมพิมพ์**
บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

พิมพ์ที่ **โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑**
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๐ ๒๕๙๐ ๐๐๒๑

Printed in BANGKOK, Thailand, 2020

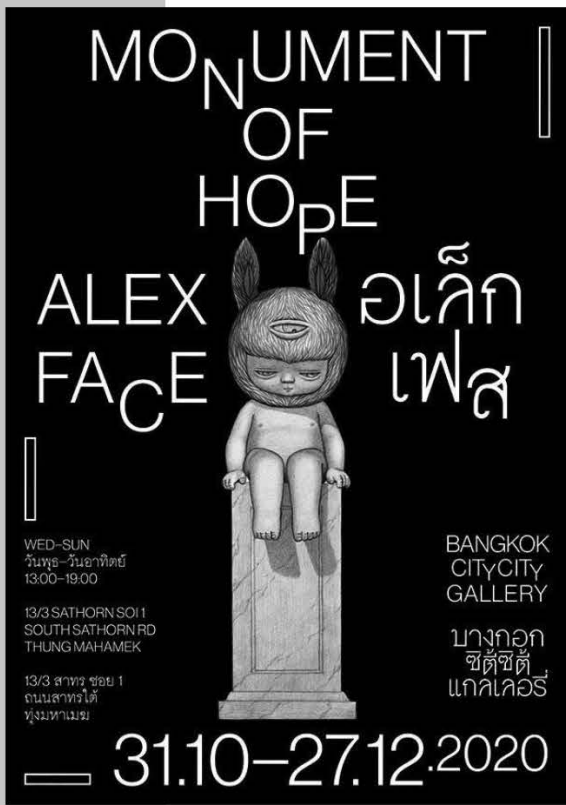
● สุดท้องถองสุดท้าย ปลายปี

ชีวิตประเทศถึงวิถี ลีกกวาง

สัจจะแจ่มบารมี คงมั่น

แรงเรียวประหนึ่งซ่าง เชิดชูชวง ๗๐

ขรรค์ชัย บุนปาน

Monument of Hope

๓๑ ตุลาคม- ๒๗ ธันวาคม

นิทรรศการผลงานล่าสุดของศิลปินแนวสตรีท อเล็ก เฟส (พัชรพล แดงรีน) ที่เป็นภาพจิตรกรรมหุ่นนิ่งที่แบ่งบานท่ามกลางความกังวลของการลี้ภัยในภูมิภาคที่ผ่านมาก ในนิทรรศการครั้งนี้ ยังคงใช้ขนบประเพณีการ

สร้างงานจิตรกรรมอย่างเคารพ เพื่อส่งมอบการอ่านความแบบบทกวีในช่วงเวลาปัจจุบันให้แก่เรา ผ่านผลงานที่มองดูน่ารักรื่นรมย์ในฉากหน้า หากกลับโฉบซุ่มไปด้วยความ

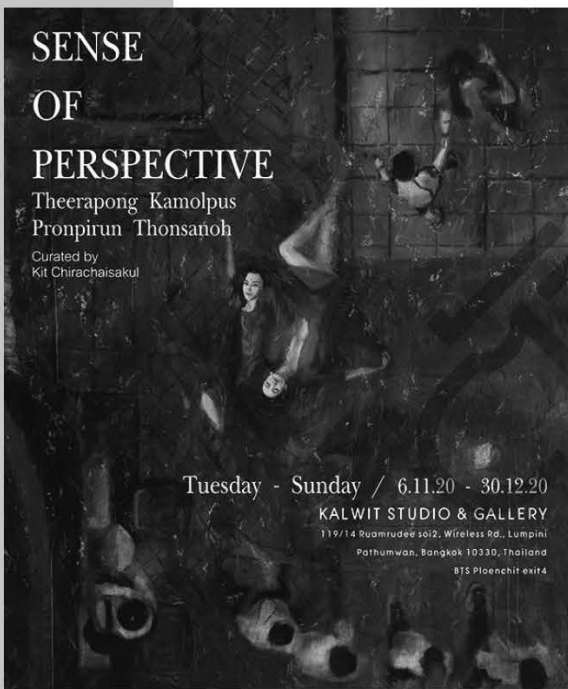
จริงจังของความโศกเศร้าในปัจจุบัน ณ บางกอก ซิตี้ ซิตี้ แกลเลอรี ซอยสาทร ๑ ถนนสาทร

Sense of Perspective

๖ พฤศจิกายน- ๓๐ ธันวาคม

นิทรรศการผลงานโดย ชีรพงศ์ กมลกุล และ พรพิรุณ โทณเสนาะ

กับกล่าวถึงมุมมองความรู้สึกของศิลปินที่มีต่อสภาพแวดล้อมหรือสังคมรอบตัว ความรู้สึกในแต่ละช่วงจังหวะเวลา จะมีเรื่องราวให้ได้ค้นหาพบเจอบรรยากาศที่สร้างความประทับใจผ่านการถ่ายทอดผลงานออกมาในรูปแบบของอิมเพรสชันนิสม์ ด้วยสีสันทึมน่าสนใจและแตกต่างกันซึ่งไม่อาจมองเห็นด้วยสายตาแต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก จากผลงานของศิลปิน ณ คาพิวิท สตูดิโอ แอนด์ แกลเลอรี ซอยร่วมฤดี ๒ ถนนวิฑู

หาย ณ. สถาน

๑๓ พฤศจิกายน-๒๐ ธันวาคม

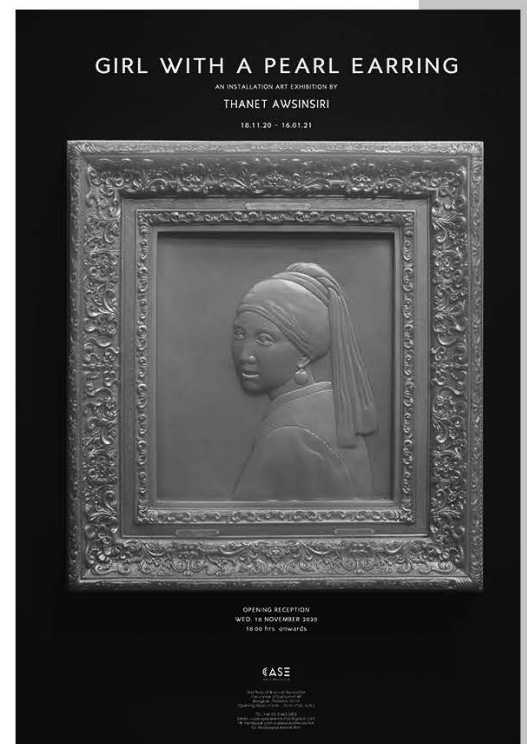
นิทรรศการผลงานของ ต๋อวงศ์ วุฒิวังค์ สะท้อนภาพฉายของการทำให้ตัวแทนความทรงจำหนึ่งเดือนหายไป สิ่งที่น่าประหลาดคือภาพที่ไม่สมบูรณ์ของอาคารสถาปัตยกรรมหรือวัตถุทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเสมือนตัวแทนความทรงจำนั้น การทำลายล้างความทรงจำได้ทำให้เราไม่จำ หากแต่จะทำให้เราซดลึกไปในที่มาของความทรงจำและพร้อมที่จะสร้างมันขึ้นมาใหม่ ณ EX SPACE หอศิลป์สนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

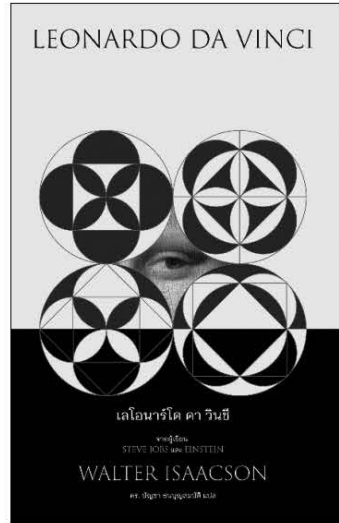

Girl with a Pearl Earring

๑๘ พฤศจิกายน-๑๖ มกราคม

นิทรรศการศิลปะจัดวางผลงานโดย ธเนศ อ่าวสินธุ์ศิริ ที่นำสิ่งที่มีอยู่แล้วมาใช้ในบริบทใหม่ ด้วยการนำ “ภาพ” ที่มีอยู่ในผลผลิตทางศิลปวัฒนธรรมและระบบการค้ามาปรับเปลี่ยนบริบทเพื่อสร้างความเป็นไปได้และสื่อสารความหมายใหม่ที่แตกต่างออกไป ผลงานศิลปะจัดวางทั้ง ๓ ชุดในนิทรรศการประกอบด้วยงานจิตรกรรม ประติมากรรม และวิดีโอ ณ CASE Space Revolution สุขุมวิท ๔๙

โง่ศาสตร์ : กฎพื้นฐานว่าด้วยความโง่เขลา

ผู้เขียน Carlo M. Cipolla

ผู้แปล สุนันทา วรรณสินธ์ เบล

สำนักพิมพ์ bookscape

ราคา ๑๖๕ บาท

คาร์โล เอ็ม. ชิโปลลา ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ ใช้แว่นตาเศรษฐศาสตร์มองคนโง่และปรากฏการณ์ความโง่ที่เป็นมหากยัตยของมวลมนุษยชาติ แล้วสกัดเป็นหนังสือแสบสันต์ระดับ ‘cult classic’ “กฎพื้นฐานว่าด้วยความโง่เขลา” ห้าประการใน “โง่ศาสตร์” คนโง่ป่วนโลกโดยไร้ผู้นำ ไร้กฎหมายควบคุม ไร้ระเบียบแบบแผน และไร้เหตุผล เพื่อหยุดยั้งความก้าวหน้าและความผาสุกทุกห้วงระแหง ตั้งแต่ในกรุปไลน์ครอบครัว ห้องประชุมออฟฟิศ โซเชียลมีเดีย แม้กระทั่งบนเก้าอี้ผู้นำประเทศ

เลโอนาร์โด ดา วินชี

ผู้เขียน Walter Isaacson

ผู้แปล ดร. บัญชา ธนบุญสมบัติ

สำนักพิมพ์ Be(ing)

ราคา ๗๙๙ บาท

เลโอนาร์โด ดา วินชี อัจฉริยะของโลก ทำไมเขาจึงเป็นอัจฉริยะ เขามีความลับอะไรที่จะสามารถเรียนรู้และนำมาใช้ได้บ้าง หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นโดยอ้างอิงจากชุดสมุดบันทึกส่วนตัวของเลโอนาร์โดกับการค้นพบใหม่ๆ เพื่อเปิดเผยเรื่องราวทุกแง่มุมของคนธรรมดาที่ทุ่มเทขีดเกลาตนเองจนกลายเป็นอัจฉริยะเอกของโลกคนนี้ ทั้งด้านที่เป็นศาสตร์และด้านที่เป็นศิลป์ และหากพบความลับนั้น ไม่แน่อาจนำมา

ขีดเกลาตัวเองให้ยอดเยี่ยมกว่าเดิมได้เช่นเดียวกัน

สี่มหาจักรวรรดิบนเส้นทางแห่งกาลล่มสลาย

ผู้เขียน บรรพต กำเนิดศิริ

สำนักพิมพ์พารากราฟ

ราคา ๓๒๐ บาท

อังกฤษ จักรวรรดิที่พระเจ้าอาทิตย์ไม่เคยอัสดง ทำยสูญเหลือเพียงประเทศที่เป็นเกาะเล็กๆ ออสเตรเลีย-ฮังการี จักรวรรดิที่ครองดินแดนยุโรปเกือบครึ่ง กลายเป็นเพียงประเทศเล็กๆ ที่ไม่มีทางออกทะเล เยอรมัน รวมชาติเป็นจักรวรรดิทรงอิทธิพล ที่ลงเอยด้วยการถูกแบ่งประเทศด้วยกำแพงเบอร์ลิน ตลอดช่วงสงครามเย็น รัสเซียที่ครองดินแดนเกือบหนึ่งในหกของโลก แตกออกเป็นรัฐเล็กกรัฐน้อย หนังสือที่ชวนทำความเข้าใจเหตุแห่งกาลล่มสลายของ ๔ มหาจักรวรรดิบนเส้นทาง

จดหมายข่าวหอภาพยนตร์

เจ้าของ หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

ราคา ไม่ได้ระบุ

วารสารราย ๒ เดือน ที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับภาพยนตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยในฉบับนี้ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๓) นำเสนอเรื่องพื้นที่นันทนาการประวัติศาสตร์ ภาพเคลื่อนไหว จุดเริ่มต้นของภาพยนตร์ในประเทศอังกฤษ ประกาศรายชื่อมรดกภาพยนตร์ของชาติ ครั้งที่ ๑๐ กิจกรรมเทศกาลภาพยนตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการเรียนรู้ ครั้งที่ ๑๖ (๑-๑๘ ธันวาคม) โปรแกรมฉายภาพยนตร์ หนังสือสารานุกรมตลอดเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม แนะนำภาพยนตร์ต่างประเทศยอดเยี่ยม

๓๓๓ ปี แห่งการกลับมา “ท่าปารด์” ของโกษาปาน

ธีรพงศ์ เรืองขำ

นิตกรปฏิบัติกร สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๑. บทนำ

เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เป็นวันที่มีเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทย บนผืนแผ่นดินเมืองแวร์สต์ ประเทศฝรั่งเศส ขึ้นอีกวาระหนึ่ง นั่นก็คือ พิธีเปิดอนุสาวรีย์เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) โดยการริเริ่มของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ฯ เพื่อเฉลิมฉลองการครบรอบ ๓๓๓ ปี คณะราชทูตสยามในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ มหาราชแห่งราชสำนักแวร์ซายส์ (พ.ศ. ๒๒๒๙-๒๕๖๒) ในโอกาสนี้ ผู้เขียนได้เป็นผู้ติดตาม นายสุธรรม ส่งศิริ ที่ปรึกษาฝ่ายยุทธศาสตร์ประจำสำนักงานรองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม) และคณะผู้บริหารจากกระทรวงวัฒนธรรมเพื่อเข้าร่วมเป็นสักขีพยาน จนกระทั่งวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๓ ได้เกิดเหตุการณ์อันน่าเศร้าสลดเมื่อมีการโจรกรรมอนุสาวรีย์ดังกล่าว ก่อนจะถูกนำกลับคืนมาภายหลัง ผู้เขียนจึงขอย้อนรำลึกถึงความสำคัญของเมืองแวร์สต์ที่มีต่อคณะราชทูตสยามในครั้งนั้น ตลอดจนมิตรไมตรีอันยาวนานระหว่างสองประเทศผ่านการแลกเปลี่ยนทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือด้านอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๑ ภาพราชทูตโกษาปานของจิตรกร Johan Hainzelmann (จากหนังสือ *Visitors to Versailles*)

๒ อนุสาวรีย์เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ณ เมืองแวร์สต์ ประเทศฝรั่งเศส

๓ บริเวณท่าเรือเมืองแวร์สต์

๒. เหตุการณ์สำคัญ ของคณะราชทูตสยาม ระหว่างพำนักในเมืองแบรสต์

เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสทรงทราบว่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระราชประสงค์ในการส่งคณะราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับพระองค์จากออกขุนพิชัยวาทิตและออกขุนพิชิตไมตรี ซึ่งคณะราชทูตที่นำโดยออกญาพิพัฒน์ราชไมตรี เป็นราชทูต ออกขุนศรีวิสารสุนทร เป็นอุปทูต และออกขุนนครวิชัย เป็นตรีทูต ได้ประสบอุบัติเหตุเรืออับปางบริเวณนอกชายฝั่งเกาะมาดากัสการ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๒๔^๑ จึงตัดสินพระราชหฤทัยส่ง เซอวาเลียร์ เดอ โชมองต์ เป็นราชทูต ออกเดินทางไปสยามเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใน พ.ศ. ๒๒๒๘ และมีภารกิจให้พระองค์ทรงเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนา ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า

ไม่ประสบความสำเร็จ หากแต่สิ่งที่พระองค์แสดงความสนพระราชหฤทัยอย่างจริงจัง คือ การปรับปรุงสร้างป้อมปราการตามเมืองสำคัญต่างๆ ที่พระราชอาณาจักร ได้แก่ กรุงศรีอยุธยา ลพบุรี บางกอก มะริด เป็นต้น และการฝึกกองทหารสยามให้เป็นไปตามแบบตะวันตก ดังจะเห็นได้จากการตรัสขอให้วิศวกรและนายทหารฝรั่งเศสเข้ารับราชการ กล่าวคือ วิศวกร เดอ ลามาร์ เป็นผู้วางแผนที่และออกแบบการสร้างป้อมปราการ และ เซอวาลิเยร์ เดอ ฟอร์บิง เป็นผู้ควบคุมการสร้างป้อมบางกอกและฝึกหัดกองทหารจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น

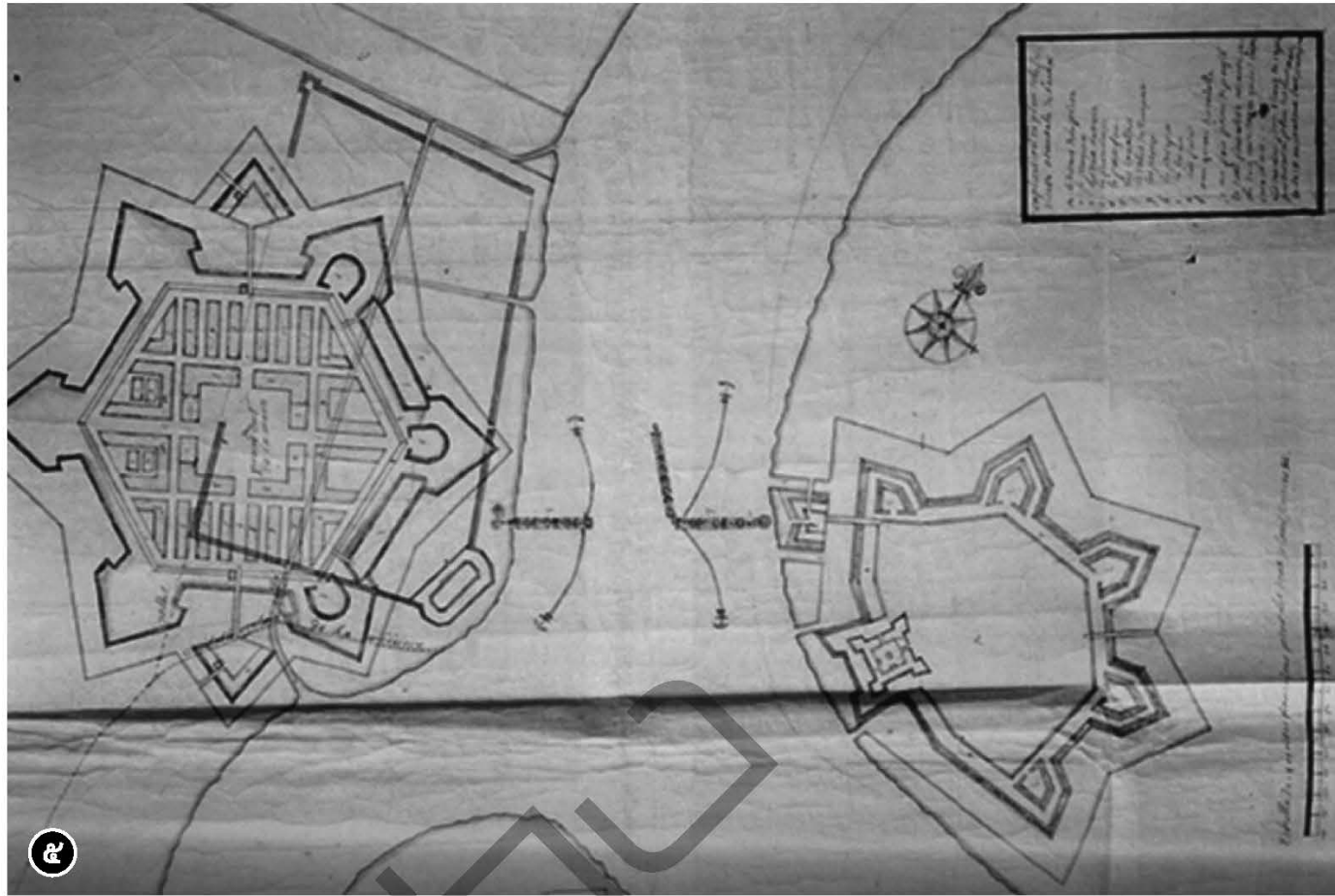
ออกพระศักดิ์สงคราม

สำหรับการเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีของฝรั่งเศสในครั้งนี้ย่อมนำมาซึ่งการตัดสินใจพระราชหฤทัยครั้งสำคัญในปลายรัชสมัยของพระองค์ด้วยการส่งคณะราชทูตออกไปเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้ประสบความสำเร็จ นำโดยออกพระวิสุทธสุนทร หรือ “โกษาปาน” เป็นราชทูต ตามคำแนะนำของราชทูต เดอ โชมองต์ ต่อกออกพระฤทธิกำแหง (คอนสแตนติน ฟอลคอน) “...ว่าคนนี้เป็นคนมีสกุล ผู้ที่อยู่เต็มตัว ทั้งรู้สึกว่าเป็นคนเฉลียวฉลาดอาจเป็นราชทูตไปเมืองฝรั่งเศสได้ดีกว่าใครๆ ทั้งหมด...”^๒ ออกหลวง

กัลยาราชไมตรี เป็นอุปทูต และออกขุนศรีวิสารวาจา เป็นตรีทูต ซึ่งทั้งหมดได้ออกเดินทางจาก “บางเจ้าพญา” ไปกับเรือลัวโซและเรือลา มาลีญ เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๒๒๙ รอนแรมผ่านสามมหาสมุทรและสามทวีปจนถึง “ท่าปาเรต” หรือเมืองแบรสต์เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๒๒๙ ตามการพรรณนาไว้ใน *ย้อนรอยโกษาปานใน “ต้นทางฝรั่งเศส” นิราศสยามต่างแดนเล่มแรก* ซึ่งสันนิษฐานว่าออกขุนศรีวิสารวาจาเป็นผู้แต่ง” ความว่า “...แต่บางเจ้าพญานับคืนวันมา ได้ห้าเดือนปลายหนทางสี่พัน สามร้อยโยชน์หมาย ความทุกข์บววย ลังเลเชจร เลิงท่าปาเรต เปนเมือง

ประเทศ ฝรั่งเศสสนคร สำเภาเลกา เรือ
ชาสลอน ท่องเที่ยวเขจร ไปมาค้าขาย
จึงทอดมอกลง ชักใบปลดปลง หยุดยั้ง
บคลาย เมื่อนั้นฝรั่ง ชาวเมืองทั้งหลาย
ตื่นกายฤาวย ว่าชาวไทยมา...”^๔

การมาถึงเมืองแบรสต์ของคณะ
ราชทูตสยามได้สร้างความตื่นเต้นแก่
ชาวฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เพราะเป็น
ครั้งแรกที่คณะราชทูตจากดินแดน
บูรพทิศเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับ
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และเมืองแบรสต์
ในช่วงเวลานั้นได้รับการปรับปรุงเป็น
ท่าเรือก่ออิฐและเป็นจุดเริ่มต้นการ
เดินทางออกเรือไปยังดินแดนโลก
ตะวันออก นอกจากนี้ ป้อมปราการ
เมืองแบรสต์ ซึ่งเป็นป้อมปราการ
ทางทะเลติดมหาสมุทรแอตแลนติก
ยังได้รับการออกแบบให้เป็น “ป้อม
รูปดาว” จาก เซบัสเตียน เลอ เพรส
เตอะ เดอ โวบอง วิศวกรผู้มีชื่อเสียง
ของราชสำนักแวร์ซายส์และเป็นผู้มี
อิทธิพลต่อการออกแบบป้อมปราการ
ของ เดอ ลามาร์ ในสยามอีกด้วย^๕

๔ แผนผังเมืองแบรสต์ (พ.ศ. ๒๓๒๓)
๕ แบบป้อมเมืองบางกอกของ เดอ ลามาร์
๖ ป้อมปราการฝั่งตะวันออกหรือ Château
de Brest

ดังนั้น ภาพความทรงจำแรกและ
ความทรงจำสุดท้ายของคณะราชทูต
ที่มีต่อผืนแผ่นดินฝรั่งเศสจึงล้วนมี
ความเกี่ยวข้องกับเมืองแบรสต์ทั้งสิ้น

ซึ่งผู้เขียนแบ่งออกเป็น ๓ ช่วงเวลา
ดังนี้

๒.๑ วันที่ ๑๘-๒๒ มิถุนายน

๒๒๒๙

แม้ว่าคณะราชทูตสยามจะถึง
“ท่าปาเรต” เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน
๒๒๒๙ และมีการยิงสลุดต้อนรับ
เป็นปฐมฤกษ์ แต่ก็ยังคงอยู่บนเรือ
ลัวโซที่ทอดสมอบริเวณปากแม่น้ำ
เปนเฟลด์ มิได้ย่างก้าวลงบนผืน
แผ่นดินฝรั่งเศส เนื่องจากราชทูต เดอ
โซมองต์ จำเป็นต้องรีบออกเดินทาง
ไปพระราชวังแวร์ซายส์ เพื่อกราบ
บังคมทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และรับ
พระบรมราชวินิจฉัยถึงธรรมเนียม
ปฏิบัติในการต้อนรับคณะราชทูต
สยาม^๖

ในช่วงเวลาดังกล่าว ราชทูต
โกษาปานได้เริ่มต้นบันทึกจดหมาย
เหตุรายวันระหว่างพำนักในเมือง

๗ ถนนสยาม หรือ “Rue de Siam”
๘ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ตูร์ ตองกีเย่ (Tour Tanguy)

แบรสต์เป็นระยะเวลาประมาณ ๑๕ วัน ซึ่งถูกค้นพบ ณ หอสมุดสำนักมิสซังต่างประเทศ กรุงปารีส โดยเริ่มต้นปฏิบัติหน้าที่ด้วยการทักทายปราศรัยกับบุคคลสำคัญต่างๆ ได้แก่ เจ้าเมืองแบรสต์และภริยา บาทหลวงคณะคาร์เมไลท์และเยซุอิต ผู้แทนเจ้าเมืองลียงแดร์โน เป็นต้น^๗ แต่เหนือสิ่งอื่นใดคือ การซ่อมแซมบุษบกที่เสียหายจากพายุระหว่างเดินทางข้ามมหาสมุทรอินเดียเพื่อให้พร้อมสำหรับการอัญเชิญพระราชสาส์น^๘ ซึ่งเปรียบได้กับพระมหากษัตริย์เสด็จฯ ขึ้นประทับบนผืนแผ่นดินฝรั่งเศส ในขณะที่ราชทูตเป็นเพียงผู้อัญเชิญพระราชสาส์นเท่านั้น

มิใช่ผู้แทนพระมหากษัตริย์เช่นธรรมเนียมของราชทูตยุโรป

๒.๒ วันที่ ๒๓ มิถุนายน-๙ กรกฎาคม ๒๒๒๙

การอัญเชิญพระราชสาส์นขึ้นบก ณ เมืองแบรสต์ ถูกกำหนดไว้ในวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๒๒๙ เวลาประมาณ ๑๕ นาฬิกา ประกอบไปด้วยขบวนเรือ ๓๐ ลำ เมื่อราชทูตโกษาปานอัญเชิญพระราชสาส์นขึ้นสู่บุษบกในเรือสำปั้นที่ได้รับการตกแต่งสวยงามอย่างสมพระเกียรติแล้ว คณะราชทูตทั้ง ๓ คนก็ไปนั่งที่ห้องเล็กท้ายเรือ โดยมีขุนรักษากุเบนาทร์และขุนนเรนทรเสนายืนอยู่หน้าบุษบก เรือรบฝรั่งเศสจึงเริ่มต้นยิงสลุต ๒๑ นัด เกลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และยิง

สลุต ๑๙ นัด และ ๑๗ นัด เพื่อเป็นเกียรติแก่ราชทูตโกษาปาน^๙

จนกระทั่งขบวนเรือล่องเข้าสู่แม่น้ำเปนเฟลด์ ปืนใหญ่ทุกกระบอกที่อยู่บนป้อมปราการทั้ง ๒ ฝั่งก็ระดมยิงสลุตต้อนรับ พร้อมตั้งกองทหารเกียรติยศยาวประมาณ ๖๐๐ เมตร ตั้งแต่ริมฝั่งแม่น้ำท่าเทียบเรือจนถึงตึกรับรองคณะราชทูต ซึ่งกล่าวกันว่าชาวเมืองแบรสต์แทบทุกคนล้วนออกมาต้อนรับคณะราชทูตด้วยความยินดี และสงสัยใคร่รู้เป็นอย่างยิ่งตามการพรรณนาไว้ใน *ย้อนรอยโกษาปานใน “เส้นทางฝรั่งเศส” นิราศสยามต่างแดน เล่มแรก* ความว่า “...จึงเจ้าเมืองนั้น ตกแต่งสำปั้น ผู้คนทันทมา จึงออกมารับ เถึงที่เกตรา ปราศรัยสนทนา แล้วเชิญขึ้นไป ยิงปืนสนั่น คือเสียงฟ้าสั่น ดูครุณีไหว ว่าทำค่านับ ยิ่งรับกันไป ทั้งเหนือทั้งใต้ เปนโกลาหล แล้วเชิญขึ้นไป อยู่บนตึกใหญ่ ตกแต่งขอบกล เตียนนั่งเตียนนอน มั่งม่านเวียนวน เพดานดัดดล ย่อมล้วนลายทอง”^{๑๐}

ในเย็นวันนั้น คณะราชทูตได้มีโอกาสพบกับชนชั้นสูงเป็นครั้งแรกคือ “ภริยา แลน้องสาว แลแม่ยายพระมหากษัตริย์เจ้าอังกฤษซึ่งสวรรคต”^{๑๑} โดยผู้เขียนค้นพบว่าพระมหากษัตริย์เจ้าอังกฤษพระองค์นั้น คือ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒ สวรรคตใน พ.ศ. ๒๒๒๙ ภริยาของพระองค์ก็คือพระสนม Louise Renée de Penancoët de Kéroualle หรือดัชเชสแห่งพอร์ตสมัธ (Duchess of Portsmouth) ซึ่งเพิ่งกลับมาประทับในแคว้นเบรอตานู น้องสาว คือ Henriette Mauricette de Penancoët de

Kérouaille และแม่ของทั้งสอง คือ Marie de Ploec de Timeur

นอกจากนี้ ราชทูตโกษาปานยังได้ให้ “คำสำคัญ” ตามธรรมเนียมฝรั่งเศสแก่ทหารรักษาเมืองแบรสต์เป็นเวลา ๓ วัน ดังที่มีการบันทึกไว้ ได้แก่ คำว่า “อุนร็วยัน” หรือ “un royaume” แปลว่า “ราชอาณาจักร” “วีเล็รวเดฝรังษ” หรือ “Vive le Roi de France” แปลว่า “ขอให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงพระเจริญ” และ “วีเล็รวเดเสียม” หรือ “Vive le Roi de Siam” แปลว่า “ขอให้พระเจ้ากรุงสยามทรงพระเจริญ”^{๑๒}

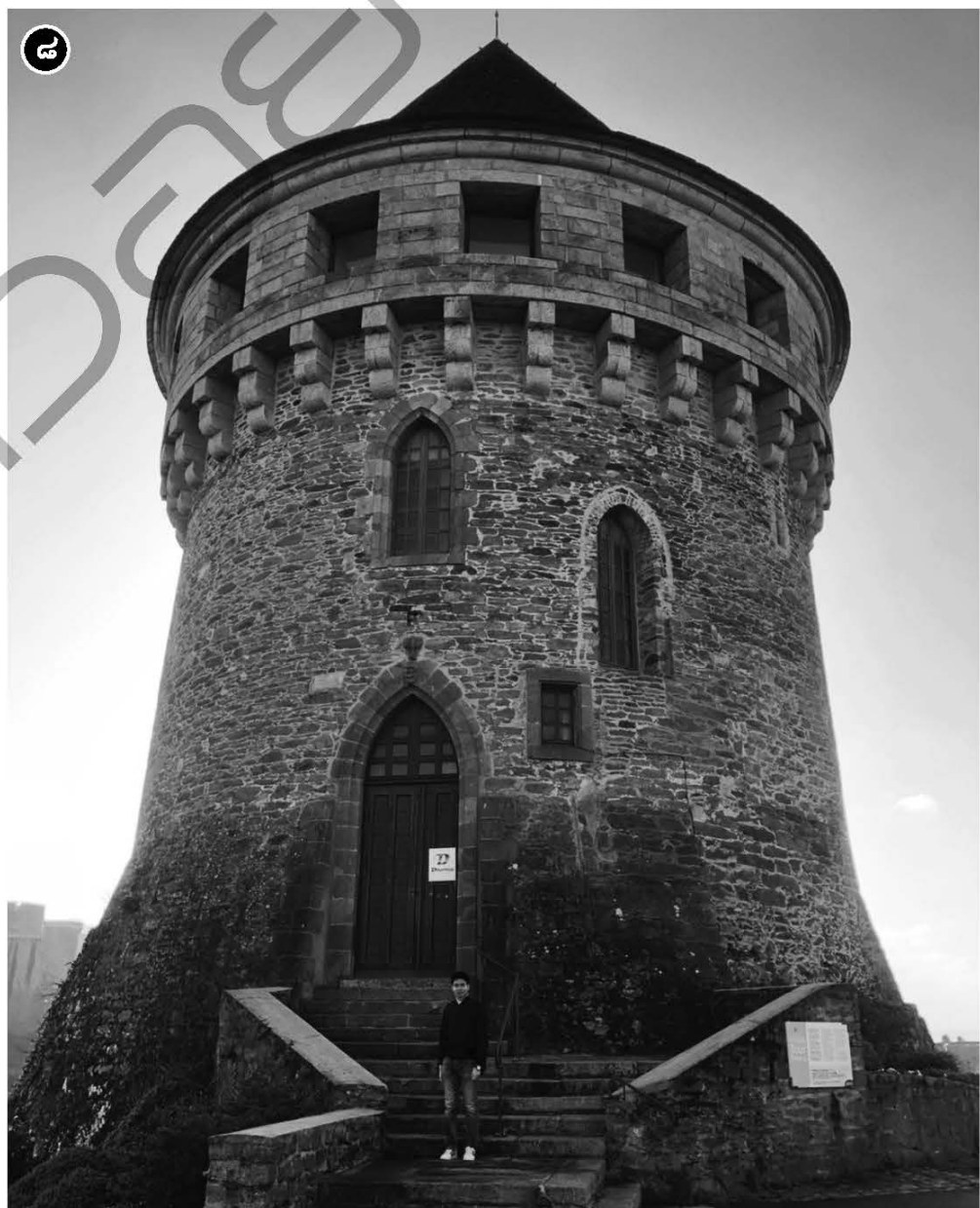
สำหรับตลอดระยะเวลา ๒ สัปดาห์ที่คณะราชทูตสยามได้พำนักในเมืองแบรสต์ก็ได้เริ่มต้นเจริญสัมพันธไมตรีกับชาวฝรั่งเศสและปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ราชสำนักสยามเมื่อเดินทางกลับประเทศ รวมถึงภารกิจถวายพระราชสาส์นแด่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ รวมเป็น ๓ ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ด้านคริสต์ศาสนา แม้ว่าราชทูต เดอ โชมองต์ จะไม่สามารถโน้มน้าวพระราชหลุยส์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้ทรงเข้ารับนับถือคริสต์ศาสนาได้ แต่พระองค์กลับสนพระราชหลุยส์ในองค์ความรู้และวิทยาการด้านคณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ และการก่อสร้างจากบาทหลวงคณะเยซุอิตที่ตั้งที่พระองค์พระราชทานที่ดินนอกเมืองลพบุรีเพื่อสร้างวัดสันเปาโล ประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นหอคูดาวทรงแปดเหลี่ยม ๓ ชั้น อาคารที่พัก ๒ ชั้น และโบสถ์ โดยกิตติศัพท์อันเลื่องลือนี้ได้ขจรขยายไปยังหัวหน้าบาทหลวงคณะเยซุอิตในเมืองแบรสต์

จนถึงกับขึ้นไปต้อนรับคณะราชทูตสยามบนเรือลัวโซ และราชทูตโกษาปานก็ได้มีโอกาสไปเยือนวัดสันเปาโลเป็นการตอบแทนในไมตรีจิตด้วยเช่นกัน^{๑๓}

ประการที่ ๒ คือ การศึกษาป้อมปราการและการวางผังเมือง ซึ่งคณะราชทูตได้อาศัยช่วงเวลาระหว่างพำนักในเมืองแบรสต์เขียนแบบป้อมปราการและกำแพงเมืองทั้ง ๒ ผัง แบ่งออกเป็นป้อมฝั่งตะวันออกหรือ Château de Brest สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยโรมันและได้รับการปรับปรุงโดยวิศวกรโอบอง ภายในมีโบสถ์ ตึกเจ้าเมือง ตึกปลัดเจ้าเมือง ตึกเจ้าพนักงาน ตึกทหาร และตึกสรรพาวุธ^{๑๔} และ

ป้อมฝั่งตะวันตกมีตึกคลังเสบียง ๓ ตึก^{๑๕} รวมทั้งคณะราชทูตยังได้มีโอกาสเยี่ยมชมเรือรบหลวง ตึกคลังสินค้า ตึกกำปั่น ตึกปั่นฝ้าย โรงทอผ้าใบ โรงเหล็ก ตลาด โรงพยาบาล วัดสันเปาโล และตึกที่อยู่อาศัยรอบเมืองแบรสต์ ตลอดจนดูวิธีการต่อเรือรบและการยิงปืนใหญ่ขนาดต่างๆ^{๑๖} ซึ่งผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าป้อมรูปดาวเมืองแบรสต์ที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำเพนเฟลด์มีความคล้ายคลึงกับการออกแบบป้อมรูปดาวเมืองบางกอกที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นป้อมปราการต้นแบบให้ราชทูตโกษาปานหยั่งทราบว่ป้อมรูปดาวที่วิศวกร เดอ ลามาร์ ออกแบบ จะมีลักษณะเป็นเช่นไรเมื่อ

ก่อสร้างเสร็จแล้ว

ประการที่ ๓ คือ การจัดเตรียม เครื่องมณฑลราชบรรณาการของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีพระบรมราชวินิจฉัยให้คณะราชทูตอัญเชิญพระราชสาส์นไปทางบกผ่านแคว้นเบรอตตาญจนถึงกรุงปารีส ส่วนบุษบกและเครื่องมณฑลราชบรรณาการที่มีมากกว่า ๑,๕๐๐ ชิ้น ให้บรรทุกใส่เรือรบไปลงที่เมืองเลอ ออฟร์ แล้วขนถ่ายผ่านทางแม่น้ำแซนจนถึงกรุงปารีส^{๑๗} โดยคณะราชทูตได้เดินทางออกจากเมืองแบรสต์เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๒๒๙ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นและเครื่องมณฑลราชบรรณาการแด่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๒๒๙ ณ ห้องพระโรงห้องกระจก (Galerie des Glaces) พระราชวังแวร์ซายส์ แล้วเยี่ยมชมสถานที่สำคัญรอบกรุงปารีสและเดินทางขึ้นไปยังแคว้นฟลอร์ดทางตอนเหนือของฝรั่งเศสเพื่อเยี่ยมชมป้อมปราการและดินแดนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงได้รับจากชัยชนะในสงคราม^{๑๘}

๒.๓ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์- ๑ มีนาคม ๒๒๓๐^{๑๙}

เมื่อคณะราชทูตสยามได้กราบถวายบังคมทูลลาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๒๓๐ ณ ห้องพระโรงห้องกระจก พระราชวังแวร์ซายส์ ก็ได้เดินทางกลับมายังเมืองแบรสต์ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๒๓๐ ในช่วงเวลาดังกล่าว ฝ่ายคณะราชทูตสยามได้จัดเตรียมสิ่งของที่สมเด็จพระนารายณ์

มหาราชมีพระราชประสงค์ เช่น กระจกเงาพรม แผนที่ เครื่องแก้วเจียรไน เป็นต้น ส่วนฝ่ายคณะทูตพิเศษฝรั่งเศสโดยซิมง เดอ ลา ลูแบร์ และ โคล็ด เซเบเรต์ เดอ บูลง เตรียมการออกเดินทางสู่กรุงศรีอยุธยาพร้อมกับบาทหลวงคณะเยซุอิตจำนวน ๑๒ รูป และกองทหารฝรั่งเศสจำนวนกว่า ๖๐๐ นาย ภายใต้การบังคับบัญชาของ นายพล เดส์ฟาร์จ โดยใช้งบเรือจำนวน ๖ ลำ ได้แก่ เรือลัวโซ เรือเลอ กายยา เรือลา ลัว เรือเลอ โดรมาเด เรือลา นอมานด์ และเรือลามาลิญ^{๒๐} และชักใบเรือออกจากปากแม่น้ำเปนเฟลด์เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๒๓๐ เวลาประมาณ ๘ นาฬิกา นับเป็นครั้งสุดท้ายที่ปืนใหญ่ทุกระบอกในป้อมเมืองแบรสต์ได้ยิงส่งสุดท้ายสู่ราชทูตโกษาปานออกจากผืนแผ่นดินฝรั่งเศส สรุปรวมระยะเวลาการพำนักในเมืองแบรสต์ของคณะราชทูตสยามทั้งหมดและขากลับประมาณ ๒ เดือน

๓. อนุสรณ์เกี่ยวกับ คณะราชทูตสยาม ในเมืองแบรสต์

การปฏิบัติหน้าที่ของโกษาปานในฐานะราชทูตที่ประเทศฝรั่งเศสได้รับการกล่าวขวัญและชมเชยเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ความว่า “อนึ่ง ว่าแต่การที่พระองค์ทรงเลือกสรรราชทูตส่งมายังเราราวนี้โดยเฉพาะ ก็เป็นพยานอ้างไปถึงพระปรีชาญาณอันสุขุมของพระองค์ดีกว่าคำกล่าวเล่าลือใดๆ เรามาสังเกตดูลักษณะมรรยาทแห่งราชทูตของพระองค์นี้ รู้สึกว่าเป็นคน

รอบคอบรู้จักปฏิบัติราชการของพระองค์ ถ้วนถี่ดีมาก หากเราจะมีฉวยโอกาสนี้เพื่อเผยแผ่ความชอบแห่งราชทูตของพระองค์บ้าง ก็จะเป็นอนุติธรรมไป เพราะราชทูตได้ปฏิบัติส่วนแต่ที่ถูกต้องเราทุกอย่าง...” และจดหมายของบาทหลวง เดอ ลา แซส เจ้าคณะเยซุอิต และพระผู้ไถ่บาปของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ความว่า “...อาตมาภาพมีความยินดีขอถวายพระพรให้ทรงทราบว่าตามสัตย์จริงเท่าที่อาตมาภาพได้เคยแลเห็นการต้อนรับราชทูตของต่างประเทศมาแต่ก่อน ก็ยังไม่เคยเห็นราชทูตประเทศใดได้รับเกียรติยศเป็นพิเศษเท่ากับราชทูตที่พระองค์ส่งมาเจริญทางพระราชไมตรีคราวนี้เลย”^{๒๑}

สำหรับเมืองแบรสต์ก็เป็นเมืองที่มีความสำคัญต่อคณะราชทูตสยามเป็นอย่างยิ่งดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น และยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวเมืองแบรสต์เรื่อยมา เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนชื่อถนนแซงต์ปีแยร์ (Rue Saint-Pierre) เป็น “ถนนสยาม” (Rue de Siam) ใน พ.ศ. ๒๒๘๕ มีความยาวประมาณ ๘๐๐ เมตร ได้รับการวางผังจากวิศวกรไวบองและเป็นถนนสายหลักที่ติดกับคฤหาสน์แซงต์ ปีแยร์ (l'hôtel Saint-Pierre) ซึ่งคณะราชทูตสยามพำนักและออกเดินทางจากเมืองแบรสต์^{๒๒} หากแต่ถนนสายเดิมได้ถูกทำลายคราสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปัจจุบันคือระยะทางตั้งแต่จัตุรัสปลาเดอ ลีแบร์เต ยาวลงไปถึงบริเวณจัตุรัสฟรองเซส ลิบร์ ถึงหัวสะพานเรอคูรอง และเมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางรถรางในเมืองแบรสต์ให้มีความทันสมัย